

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 1.

v.a. Asianhoitaja Nyström

8/1 1937

LÉGATION DE FINLANDE

Budapestissä, 7 p:nä tammikuuta 1937.

N:o 26.

1 345 Sal. X 37.
17/1-37
5 C27

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin - lähetystön raportin
n:o 1, jonka nimikkeenä on :

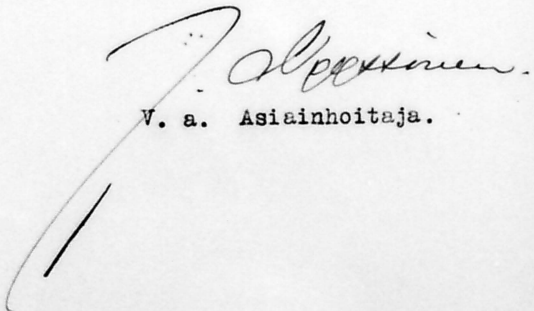
Unkarin poliittinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Holsti,

Helsinki.


V. a. Asiahoitaja.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Budapesti ssa 8 p:nä tammi kuuta 1937.

1 245 Pal. 3 37.

Asia: Unkarin poliittinen asema.

14/1-37

5 C27

Kuten tunnettua oli min. GOMBÓS "kansalliseen työohjelmaansa" pannut ensi sijalle revisiokysymyksen ulkopoliittisella puolella, eikä hän ensi vuosinaan jättänyt yhtään tilaisuutta käyttämättä, julistaakseen revisionismia. Myöhemmin hän huomasi, ettei hän tällä edistänyt Unkarin asiaa, vaan päinvastoin vahingoitti sitä, koska tämä politiikka oli omiaan ylläpitämään pienen ententen epäluuloa ja lähemmin liittämään toisiinsa nämät vallat. GOMBÓS'in viime vuosina siis revisio-ajatus joutui kokonaan taka-alalle -- nähtävästi ainakin osaksi viisaan ja varovaisen ulkoministeri KANYA'n vaikutuksesta -- ja sen sijaan otettiin esille kysymys unkarilaisten vähemmistöjen aseman parantamisesta naapurimaissa. Tämä kysymys otettiin, kuten tunnettua, esille usein Kansainliitossakin.

Uusi hallitus näkyy seuraavan tätä linjaa siitä päättäen, ettei pääministeri DARANYI maininnut revisiokysymystä ollenkaan ohjelmapuheessaan, vaan puhui sen sijaan sangen päättävästi Unkarin vaatimuksista minorigiteettiasioissa.

Että Unkarin on ollut pakko toistaiseksi jättää revisiokysymys, riippuu sekä Euroopan politiikan kehityksestä yleensä.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sä että siitä, ettei sen mahtava liittolainen Italia lupauksistaan huolimatta vielä ole suostunut ajamaan tätä asiaa siinä laajuudessa kuin Unkarissa toivotaan. Unkari on saanut kokea pettymyksen toisensa perästä liittolaisensa taholta, mikä on ollut omiaan ajottain kylmentämään ystävyttäkin. Kuten muistetaan, täytyi Unkarin alistua siihen, ettei revisiokysymystä edes mainittu Rooman pöytäkirjoissa 1934, ja se sai lohdututtua vain sillä, että MUSSOLINI päivää jälkeen pöytäkirjain allekirjoittamisen esitti lausunnon revisioasiassa, joka oli sengen epäselvä ja nähtävästi käsitettävä lähinnä sympatian ilmaisuksi Unkarille sen pyrkimyksissä eikä positiiviseksi lupaukseksi.

Oli siis tavallaan suuri yllätys Unkarille, että MUSSOLINI kuuluisassa Milano-puheessaan lausii selvästi kannattavansa Unkarin asiaa, hän kun sanoi suoraan, ettei Tonavan laaksossa voida aikaansaada lopullista järjestystä ennenkuin Unkari pääsee oikeuksiinsa, koska on mahdottomuus, että Unkarin rajojen ulkopuolella asuu 4 miljoonaa unkarilaista. Unkarissa ei vielä täydelleen käsitetä, mitä MUSSOLINI lopullisesti tarkoitti puheellaan ja sen lehdistö on pidättäytynyt kaikista kommentaarioista. Virallisesti selitettiin silloin, että MUSSOLINI'n lausunto oli hänen kantansa johdonmukainen ilmaisu, kanta, joka hänellä on ollut Keski-Euroopan kysymyksissä jo vuosikausia, ja alleviivattiin, ettei mikään ulkomaalainen valtiomies tätä ennen ollut näin selvästi ja varmasti asettunut ajamaan Unkarin oikeutettua asiaa. Sitäpaitsi väitettiin, ettei MUSSOLINI voinut GOMBÖS'in eläessä antaa tällaista lausuntoa, koska arveltiin tämän olevan liiaksi

orientoidun Saksaan päin. Sanottiin toisaalta, että tämä lausunto oikeastaan oli tarkoitettu Saksalle, jonka pyrkimyksiä kaakkoon päin on syytä jarruttaa. Revisionistissä piireissä ollaan sitä mieltä, että MUSSOLINI'n puhe tarkoitti Jugoslavian vetämistä Italian ja sen liittolaisten puolelle jotta pieni entente joutuisi hajoamaan ja Tonavan-kysymys täten tulisi/ ^{helpommin} ratkaistuksi.

Ikävää kyllä MUSSOLINI'n puheella oli aivan odottamattoman negatiivinen vaikutus. Rumania otti nim. siinä lausutut revisiomieliäpiteet tekosyyksi ryhtyäkseen entistä ankarampaan sortoon unkarilaisia kohtaan alueellaan. Niinpä siellä nykyisin suljetaan toinen unkarilainen koulu toisensa jälkeen, unkarilaisten opettajien sijaan asetetaan rumania-laisia, jotka paitsi opetusta hoitavat rumania-laistuttamis-työtä. Unkarilaisia koetetaan pakoittaa vaihtamaan uskontonsa ortodoksiksi, jopa nimensäkin rumania-laisiksi. On keksitty sama temppu jota MUSSOLINI'kin aikoinaan käytti Tyrolissa: nimet "palautetaan" entisiin rumania-laisiin muotoihinsa. Rumanialaiset lehdet kirjoittavat paloartikkeleja unkarilaisten keskuudessa toimeenpantavista Bartolomeus-öistä y.m. Kuvaaavaa rumania-laisten menetelmille on, että Times'istä leikattiin kuva aselevon vuosipäivän mielenosoituksesta ja julkaistiin allekirjoituksella "Unkarilais-vastainen mielenosoitus Bukares-tissa".

Näin ollen Unkari saa kyllin työtä, jos se aikoo jatkaa politiikkaansa vähemmistöjen suojelemiseksi. Näinä päi-vinä julkaistussa suuressa poliittisesta tilannetta koskevassa artikkelissa kreivi BETHLEN, kosketellessaan tätä kysymystä,

esittää, että ensi sijassa olisi ryhdyttävä välittömiin neuvotteluihin Rumanian johtavien valtiomiesten kanssa kysymyksen järjestämiseksi. Näiden pitäisi nim. ymmärtää, että on parempi, että kysymystä käsitellään kahden vallan välisenä kuin yleis-eurooppalaisena asiana. Ellei täten päästä ratkaisuun, olisi Unkarin käännyttävä suurvaltojen puoleen, koettaen saada ainakin yhden niistä tukemaan sitä sen pyrkimyksissä huojentaa unkarilaisten kohtaloa rajain takana. Vasta sitten olisi vedottava Kansainliittoon, koska siellä kaikki vähemmistöasiat tähän asti ovat joutuneet paperikoriin. Jos tämä tapahtuu vielä tälläkin kerralla, olisi Unkarin erottava koko liitosta, joka ei täytä juhlallisesti antamiaan sitoumuksia. Vihollisten hyökkäyksiltä ei Kansainliitto kuitenkaan koskaan tule Unkaria varjelemaan. Se seikka taas, että Unkari kerran on vastaanottanut rahallista avustusta Liitolta, ei voi velvottaa sen kansaa olemaan esiintymättä kansallisen arvonsa ja kunniansa puolesta ja rupeamaan rohkeampien, elinvoimaisempien kansain orjaksi.

Kokonaisuutena voidaan sanoa että viime vuoden ulkopolitiittiset tapahtumat epäilemättä paransivat Unkarin kansainvälistä asemaa monessa suhteessa. Italian Abessinian vastaan käymän sodan päättyminen voittoon ja sen palaaminen takaisin mannermaan kysymyksiin oli omiaan vahvistamaan Rooman blokkia. Toisaalta taas Saksan sotilaallinen elpyminen, sen Itävallan kanssa tekemä ystävyysso^opimus ja sen huomattava läheneminen Italiaan, hälvensivät kaikki vaikeudet Unkarin ulkopolitiikan tieltä, jotka olivat johtuneet näiden kolmen valtion siihenastisista huonoista väleistä.

Jo mainitussa artikkelissa kreivi BETHLEN katsoo, että Ranskan blokki on heikkenemistilassa. Siihen on selvänä merkinä Belgian puolueettomuusjulistus sekä Rumanian ja Jugoslavian loit-

toneminen Venäjistä ja viimemainitun maan läheneminen Saksaan ja Italiaan ./Silmiinpistävää oli että STOJADINOVICS ja CIANO vaihtoivat ystävällisiä uuden vuoden toivotuksia vuoden vaihteessa/. Epäilemättä Ranskan sisäpoliittiset tapahtumat, yhtä vähän kuin Venäjän politiikka Espanjassa, eivät ole olleet omiaan vaikuttamaan edistävästi ranskalais-venäläisen sopimuksen kehittymiseen sotilaalliseksi liitoksi.

Samalla ei Ranskan ja Puolan ystävyys-suhteiden vahvistuminen merkitse tämän viimeainitun maan etenemistä Unkarista ja lähenemistä Tšekkoslovakiaan. Unkarin suhteet Jugoslaviaan osoittavat ilahduttavaa paranemista /vrt. raporttiani n:o 19. /. Uutena merkinä tästä on vasta tämän maan kanssa tehty kauppasopimus, joka järjestää uudelleen ja pitkäksi ajaksi näitten maiden taloudelliset suhteet. Ei ole epäilystä, että tämä on vaikuttava myös poliittisten välien paranemiseen. Siitä ovat merkkeinä Jugoslavian lehtien sovinnollinen sävy Unkarin asioista kirjoitettaessa, hiljakkoin täällä radiossa pidetty jugoslavialainen ilta ym. puhumattakaan valtionhoitaja HORTHY'n matkasta Jugoslavian kautta ja hänen mahdollisesta metsästysmatkasta prinssi PAUL'in luo ensi kevään kuluessa.

Kansainliiton uudistamiskysymyksen yhteydessä taas Englantikin liittyi niihin, jotka kannattavat revisiopykälän saattamista tehokkaammaksi. Tällä seikalla on oleva suuri merkitys tulevaisuudessa. Kuten ylläolevasta näkyy, muuttui kansainvälinen tilanne monessa suhteessa Unkarille edulliseksi.

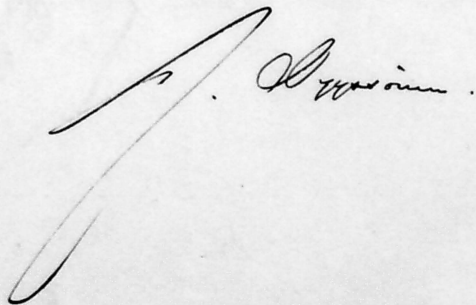
Heikko kohta Unkarin asemassa on yhä edelleen sen puutteellinen aseistautuminen hampaisiin asti varustettujen naapuriensa keskellä. Keskustelin tästä hiljakkoin erään unkarilaisen pääesikuntaupseerin kanssa. Hän selitti, että jos esim. Rumania joutuu lähettämään apujoukkoja Tšekkoslovakiaan, on tämä mahdollista vain siten, että Unkarissa olevat vanhat suuret rautatieristeykset vallataan. Nykyinen rata Rumaniasta Tšekkoslovakiaan on nim. yksiraiteinen ja alkuperin tarkoitettu vain sivuradaksi. / Kuumeisella kiireellä rakennetaankin parhaillaan kaksiraiteista rataa Karpaattien läpi./. Näin ollen olisi idästä hyökkäävä vihollinen pakoitettu heti valtaamaan osan Unkarin alueesta. Huomattava on myös vaara, joka johtuu siitä, että Rumania on myöntänyt Sovietille luvan sotatapuksessa kuljettaa lentokoneensa sen alueen ylitse Tšekkoslovakiaan, jossa venäläisten rakentama lentokoneitten tukikohtarivi on aivan lähellä Unkarin rajaa alituisena vaarana.

Kuten ennenkin olen maininnut, on Saksa viime vuosina koettanut käyttää hyväkseen Unkarin tyytymättömyyttä Italiaan sopivina hetkinä ja usein hyvin tuloksin. GOMBOS'in aikana sen vaikutus olikin erittäin suuri Unkarissa. Kiintoisaa oli silloin nähdä, miten joka kerta kun Italian ja Unkarin välillä oli tapahtunut jotain tärkeää, Saksa ryhtyi vastatoimiin joko lähettäen ministeri NEURATH'in, tri SCHACHT'in tai muita käynnille tänne tai kutsuen tšekäläisiä vaikutusvaltaisia henkilöjä Berliiniin. Kuvaavaa Saksan vaikutusvallalle täällä on sisäasiainministeri KOZMA'n matka Saksaan ennen joulua. Kuten ennen olen raportoinut, min. KOZMA oli

persona ingrata Berliinissä, jopa siihen määrin, että hänet koetettiin syrjäyttää DARANYI 'n hallitusta muodostettaessa. Nyt hän omasta alotteestaan lähti Berliiniin koettaen solmia uudeen rikkimenneet välinsä Natsi-Saksan kanssa. Kokonaisen viikon hän viipyi siellä ja ilmoitti palatessaan olevansa hyvin tyytyväinen matkaansa. Kuitenkin on syytä epäillä menestyksen täydellisyyttä, koska häntä ei HITLER eikä GÖRING ottanut vastaan, vaan hän sai koko ajan olla FRICK'in vieras. Matkan tarkoitus joka tapauksessa on kiintoisa ja kuvaava poliittiselle tilanteelle.

Tänään uuden vuoden vastaanotossa diplomaateille valtionhoitajan luona lausui nuntius m.m. "Tämä onnentoivotus on minulle sitä mieluisampi tehtävä, koska saattaa ilahduttavana tosiasiana todeta, että viime kuluneena vuonna kriisistä huolimatta Unkarin taloudellinen asema on parantunut ja että Unkarin moraalinen arvovalta on kansojen keskuudessa kasvanut."

Tämä on lyhyesti sanottuna Unkarin viime vuoden politiikan facit.



ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 2.

v. a. Asiamiehille Neujyöms

24/4 1937

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 24 p:nä huhtikuuta

N:o 788.

9/346 Pal. 1937

29/4. 37

5

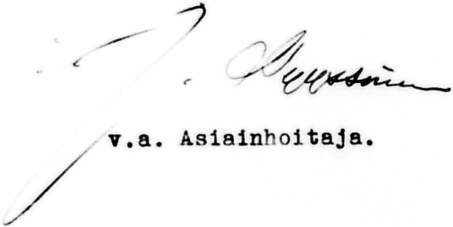
Herra M i n i s t e r i,

5 C27

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
M i n i s t e r i, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 2, jonka nimikkeenä on:

Poliittinen tilanne Keski-Euroopassa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.


v.a. Asainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf H o l s t i,

H e l s i n k i.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Budapesti ssa 24 p:nä huhti kuuta 19 37.

9 3/4 Pal. S 37.

27/4-37

Asia: Poliittinen tilanne keski-
Euroopassa.

5 C27

Tohtori SCHUSCHNIGGIN matkasta Roomaan on nyt tullut tosi. Ensin oli hänen aikomuksenaan tavata MUSSOLINI heti Unkarin matkansa jälkeen viime maaliskuun keskipaikkeilla, mutta hänen palattuaan Budapestistä, matka jäi kuitenkin tekemättä. On syytä tarkastaa syytä siihen.

TÄÄLLÄ kerrotaan varmana asiana, että SCHUSCHNIGGIN tarkoituksena oli tullessaan Budapestiin koettaa saada Unkarin hallitus omistamaan saman kannan Tšekkoslovakiaan nähden kuin Itävallan hallituksella oli. Unkarissa on ryhmä rahapohattoja, jotka toivoisivat lähestymistä Tšekkoslovakiaan status quon kannalla. Kuuleman mukaan on tämä ryhmä läheisessä yhteydessä ranskalaisen Rotschild-pankin kanssa ja tämä olisi luvannut rahoittaa unkarilais-itävaltalais-tšekkiläistä yhteistoimintaa taloudellisella alalla. Näytti siltä yhteen aikaan kuin ei Unkarin hallituksella olisi ollut mitään tällaista suunnitelmaa vastaan. Epäilemättä myöskin poliittiset piirit Unkarissa olivat tästä tietoisia, koska jo ennen SCHUSCHNIGGIN käynnin loppua lehdistöön ilmestyi kirjoituksia, joissa kategorisesti tuomittiin ajatus lähenemisestä Tšekkoslovakiaan. Hallitus tällöin väistyi yleisen mielipiteen painosta ja päätti pysyä entisellä

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lä kannallaan luoteiseen naapuriin nähden. SCHUSCHNIGGIN matkan tarkoitus jäi täten toteuttamatta eikä hänellä ollut syytä käydä Roomassa pyytämässä MUSSOLININ hyväksymistä suunnitelmilleen, jotka jo Budapestissä oli otettu kylmästi vastaan.

Italian - Jugoslavian sopimuksella viime maaliskuun 24 p:ltä on mitä suurin merkitys unkarilais-jugoslavia-laisten suhteitten kehitykseen. Kuten ennen olen raportoinut, on jo pitemmän aikaa pyritty näiden kahden vallan lähentämiseen toisiinsa. Tämä oli alkuaan Saksan aloite, mutta Italia myöhemmin omaksui ja kannatti sitä. Nämät lähentämisaikheet kävivät selvästi ilmi valtionhoitaja Horthyn matkustaessa Roomaan Jugoslavian kautta viime marraskuussa. Senjälkeen ei kuitenkaan Unkarin taholta ole tehty erikoisempaa suhteitten kehittämiseksi; on kuin olisi jääty toistaiseksi odottavalle kannalle.

Se että Italia, ensimmäinen protokolla-valtio, on tehnyt kaksipuolisen sopimuksen yhden pikku ententen valtion kanssa -- Genevestä välittämättä -- on asianlaista, joka avaa Unkarille uusia perspektiivejä. Täällä on kyllä tervehditty ilolla italialais-jugoslavalaisista lähenemistä, minkä kautta poliittiset ja taloudelliset kysymykset, jotka tähän asti ovat pitäneet erillään toisistaan nämät vallat, saatiin ratkaistuksi suotuisaan suuntaan. Mutta kuitenkin huomaa vissää pidättyväisyyttä, mikä johtunee siitä, että Unkari ei ehkä enää voi saada Italian tukea revisio-pyrkimyksissään. Täälläpäin alleviivataan, että Unkarin ei tule toivoa liian paljon yleisen tilanteen kehityksestä nytkään. Joka tapauksessa todetaan kuitenkin, että Belgradin

sopimuksen jälkeen, jonka kautta Italia on saavuttanut tärkeän aseman, tässä osassa Eurooppaa vallitsee vissi rauhallisuus. Tyytyväisyydellä on myös huomioitu, että italialais-jugoslaviaalaista sovintoa ei ole eräissä maissa tervehditty jakamattomalla ilolla, koska se on johtanut Euroopan valtasuhteitten muuttumiseen, Ranska kun on menettänyt suuresti prestigeään Kaakkois-Euroopassa Saksan ja Italian päästessä vaikuttamaan sen entisiin mahtipiireihin.

Mitä italialais-jugoslaviaalaiseen taloudelliseen sopimukseen tulee, on Unkarissa pelätty sen vaikuttavan haitallisesti Unkarin ja Italian väliseen kauppaan, koska Unkarin vienti Italiaan osaksi käsittää samoja tavaroita kuin Jugoslavian. On kuitenkin käynyt selville, että Italia aikoo Jugoslaviasta tuoda etupäässä puutavaraa ja metalleja, kun taas Unkari vie Italiaan etupäässä vehnää ja teuraseläimiä.

Tähän mennessä ei ole esiintynyt lausuntoja Unkarin mahdollisuuksista seurata Italian esimerkkiä Jugoslaviaan nähden. Tosin lausui pääministeri Stojadinovics parlamentissa viime kuussa, että Jugoslavian ja Unkarin välillä oli päästy huomattavasti eteenpäin pyrkimyksissä hyviin naapuruussuhteisiin. Pari viikkoa myöhemmin hän kuitenkin oli pakotettu senaatin oppositiolle selittämään, ettei hän tulisi tekemään minkäänlaista sopimusta Unkarin kanssa ilman Jugoslavian liittolaisten suostumusta. Tämä viimeksimainittu seikka tietysti on vaikeana esteenä keskinäiseen ymmärtämykseen pääsemiselle näitten maitten kesken. Unkarissa arvellaan kuitenkin, että STOJANIVOVICS uudelleen saattaa syrjäyttää liittolaisensa, jos hän katsoo ajan tul-

leen lopulliseen lähenemiseen tännepäin.

Vakuutetaan ettei Unkarin hallitus olisi aivan haluton tekemään suorastaan sopimuksen Jugoslavian kanssa visseillä ehdoilla, joista tärkein olisi unkarilaisen vähemmistön oikeuksien takuu Jugoslaviassa. Ei olisi välttämätöntä, muka, että tässä sopimuksessa mainittaisiin rajain tarkastuksesta mitään, koska kysymys voisi saada jäädä lepäämään toistaiseksi. /Tässä yhteydessä voidaan mainita, ettei Unkari koskaan ole tunnustanut Burgenlandin Itävallalle luovuttamisen johdosta v.1920 ja 1921 vahvistettua rajaa, eikä tämä asianhaara ole kuitenkaan vaikuttanut haitallisesti Unkarin ja Itävallan hyvien suhteitten kehitykseen/.

Kun näin ollen eräissä poliittisissa piireissä pidetään mahdollisena päästä sovintoon Jugoslavian kanssa jättämällä revisio-kysymys syrjään, voi tuntua omituiselta, että Unkari aina, kun on ollut kysymys neuvotteluista Tšekkoslovakian kanssa, on vetänyt ensin esille juuri tämän asian, mikä on tehnyt sovintoon pääsyn mahdottomaksi. Tässä on otettava huomioon, että Unkarin revisio-vaatimukset kohdistuvat etupäässä Tšekkoslovakiaan. Yleinen mielipide täällä on, että Unkarilla on oikeus unkarilaisten asumaan seutuun Slovakiassa, koska se on yhtenäinen puhtaasti unkarilainen ja sijaitsee aivan rajan takana. Rumanian ja Jugoslavian suhteen on asianlaita hieman toinen. Siellä on unkarilainen asujamisto hajaantunut kansallisuuksien keskuuteen tai ovat puhtaasti unkarilaiset seudut, kuten Siebenbürgen, kaukana Unkarin rajalta. Näin ollen on tyydytty vain vaatimaan, että vähemmistön oikeuksia ei loukata, mutta revisio-ajatus on kohdistunut etupäässä Tšekkoslovakiaan, ainakin toistaiseksi.

Kun Unkarin vähemmistö Jugoslaviassa on pienin muihin pikku entente maihin verraten, arvellaan, että sopimus Jugoslavian kanssa on mahdollinen suunnilleen samoissa merkeissä rajakysymykseen nähden kuin Itävallan kanssa.

Yleensä katsotaan Unkarissa, että poliittinen tilanne on valoisampi pikku ententen kokouksen jälkeen Belgradissa. Tavallisesti on vissillä hermostumisella odotettu, mitä hyökkäyksiä kulloinkin Unkaria vastaan on tehty näiden kokousten kommunikoidessa. Tällä kertaa on tyydytyksellä todettu, että kokouksen julkilausuma ei sisältänyt mitään syytöksiä Unkaria vastaan. Johtunko tämä Jugoslavian ja Italian vaikutuksesta vaiko yleisistä pyrkimyksistä rauhallisempiin naapurussuhteisiin tänä levottomana aikana, on vaikeaa sanoa. Osaksi on Unkarin vahvistunut asema Italian ja Saksan liittolaisena tietysti aikaansaanut sen, ettei sen kanssa haluta enää leikkiä kuten tähän asti, koska tämä ehkä ei enää ole yhtä vaaratonta.

Tämän pitkän poikkeamisen jälkeen poliittiseen tilanteeseen yleensä täälläpäin, on mielenkiintoista seurata SCHUSCHNIGGIN matkaa Roomaan. Ranskan vaikutuksesta on Tšekkoslovakia tehnyt kaikkensa aikaansaadakseen Itävallan luopumisen Rooman protokollain piiristä valtioryhmään, joka muodostuisi pikku ententen sijalle. Tässä se voi laskea saavansa tukea Itävallan hallituksen taholta, joka huolimatta sopimuksesta Saksan kanssa, edelleen pelkää tätä maata ja siitä leviävää nazi-ruttoa. Kuten edelläolevasta näkyy, oli jo päästy niin pitkälle, että SCHUSCHNIGG matkus-

ti Budapestiin. Virallisen ilmoituksen mukaan oli hänen tarkoituksenaan myös Italiassa keskustella "Rooman protokollamaiden suhteitten kehityksestä muihin maihin".

Tänään julkaistusta vasta Venetziassa päättyneen MUSSOLININ ja SCHNUSCHNIGGIN tapaamisen johdosta annetusta kommuniqueasta käy kuitenkin ilmi, että jos tri SCHUSCHNIGG oli odottanut saavansa kannatusta sieltäpäin suunnitelmilleen Tšekkoslovakiaan nähden, hän täydellisesti erehtyi. Kommunikea toteaa nim. mitä selvimmin, että "protokollavaltain poliittiset päämäärät Tonavalla ovat toteutettavissa vain Saksan myötävaikutuksella".

Vielä selvemmin esittää asiat MUSSOLININ läheinen työtoveri VIRGINIO GAIDA lehdessään Giornale d'Italia. Siinä hän kirjoittaa, että molempien hallitusten päämiesten tapaamisessa oli keskusteltu kaikista poliittisista kysymyksistä Euroopassa Sovietia ja Espanjaa myöten. Tällöin oli MUSSOLINI tähdentänyt, että Italia toivoo Itävallan ja Saksan suhteiden lähenemistä myöskin käytännössä. Molempien valtioiden tulisi tuntee luottamusta toisiinsa ja pysyä Rooman pöytäkirjain kannalla. Lisäksi tietää GAIDA, että Itävallan nazit pian kutsutaan yhtymään Vaterländische Frontiin, mikä merkitsisi ensi askelta osanottoon hallitukseen. Miltä tämä tuntui SCHUSCHNIGGista, sen ymmärtää kun tietää, miten ankarasti hän on vainonnut kaikkea mikä vain on vivahtanut kansallis-sosialismin. Pragilaiset pitävät, eivätkä syyttä, tätä tapaamisen sensationa.

Silminpistävää oli vielä, että Gaiden mukaan Venetziassa keskusteltiin perusteellisesti Itävallan suhteista Jugoslaviaan ja Rumaniaan, mutta vain ohimennen sen suhteista Tšekkoslovakiaan. Ja tässä kohden todettiin, että Itävallan

erottaa edellämainitusta valtiosta tämän saksalaisviha ja soviet-ystävyyys.

Jo ennen Venetziän tapaamista ennustettiin, ettei siellä päätettäisi mistään uudesta ulkopoliittisesta suunnasta. Tämä on osottautunut todeksi. Mutta siinä juuri on tapaamisen merkitys. Eurooppa on saanut uuden todistuksen Berlin-Rooma-akselin kestävydestä toistaiseksi, ja pyrkimykset Itävallan - ja Unkarin poliittisen suhtautumisen muuttamiseksi ovat osottautuneet turhiksi.

W. Nyssönen.
v.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön rap. 3

U. a. Asiamiehittäjä Sutinen

17/7 1937

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 17 päivänä heinäkuuta

N:o 1295.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	1937.
11/346 he.	37
23/7.37	
5	027.

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 3:
Unkarin valtionhoitajan vallan laajentaminen.

Vastanottakaa, Herra Ministeri
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Raimo Anttonen

v.a.Asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri
Rudolf Holsti,
Helsinki.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Budapesti ssa 17 p:nä heinä kuuta 19 37.

Asia: Unkarin valtionhoitajan
vallan laajentaminen.

Heinäkuun alkupäivinä hyväksyi Unkarin niin ala- kuin ylähuone perustuslakiehdotuksen, joka koski valtionhoitajan vallan laajentamista.

Lakiteksti oheistetaan suomennettuna.

Entisten määräysten mukaan oli valtionhoitajalla oikeus vain kerran palauttaa lakiehdotus parlamentille uudelleen harkittavaksi. Nykyään saa hän käyttää veto-oikeuttaan kaksi kertaa, kummallakin kertaa kuuden kuukauden kuluessa. Oikeus on kumminkin vain suspensiivinen, sillä jos parlamentti pysyy aikaisemmassa päätöksessään, on valtionhoitajan julkaistava laki 15 päivän kuluessa. Tämä säännös merkitsee tietenkin huomattavaa vallan lisäystä. - Sensijaan mielipiteet käyvät risettiin siitä, merkitseekö 2 §:n määräys, että valtionhoitaja saa nimetä kolme henkilöä seuraajansa vaalia silmälläpitäen. vallan lisäystä vai ei. Oppositio on sitä mieltä, että se merkitsee, ehdotus kun ei edes kaipaa ministerinvarmennusta. Hallitus on kyllä toisaalta oikeassa huomeuttaessaan tähän, että valtionhoitajan suositus on vain ehdotus, johonka 5 §:n mukaisesti parlamentti yhteisessä vaali-istunnossaan ei ole sidottu, vaan voi nimetä lisäehdokkaita ennen vaaliin ryhtymistä. Tällaista oi-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

keutta ei tunneta muualla kuin Puolassa.

Uutta Unkarin valtiomuodossa on maaneuvoston perustaminen / 3 § /. Merkillepantavaa on, ettei tällä elimellä, joka toimii "interregummin" aikana valtionhoitajan sijasta, ole kuitenkaan kaikkia hänen oikeuksiaan / 4 § 1 kohta/. Sen tehtävä keskittyykin oikeastaan huolehtimiseen uuden valtionhoitajan vaalista. Sen jokainen päätös vaatii asianomaisen ministerin varmennuksen / 4§/. Kirkollisen patronaattioikeuden kieltäminen valtionhoitajalta / 6§/ on herättänyt suurta tyydytystä katolisessa Unkarissa. Määräys onkin itseltään lankeava, sillä Horthy on uskonnoltaan protestantti. Valtionhoitajan todellinen valta ei suurene siitä, ettei hän ole enää valtiopäiville vastuunalainen /7 §/. V. 1920 laki sisälsi päinvastaisen määräyksen. Tarkoituksena lienee nyt osoittaa, että valtionhoitaja ei ole saanut valtaansa, vaan on se alkuperäinen ja on hän tasa-arvoinen tässä suhteessa kansan kanssa, niinkuin kuningaskin oli.

Ulkomaiden lehdistössä - esim. "Times"issä 14.6.37 - on esiintynyt väitteitä, että p.o. lain perusteella HORTHY on korotettu kuninkaan asemaan. Tässä ollaan oikeassa sikäli, että on olemassa kansanvaltaisempia kuningaskuntia kuin Unkarin "valtionhoitajakunta" on. Kruunatusta Unkarin kuninkaasta eroaa HORTHY'n asema kuitenkin vielä huomattavasti, niinpä hänellä ei ole patronaattioikeutta, ei oikeutta jakaa aatelisarvoja, eikä hänen virkansa ole perinnöllinen.

Vastahyväksytty laki saa olemassaolon oikeutuksensa vain siitä, että se kuuluu yhtenä kolmen lakiehdotuksen ryhmään, joiden suunnittelun jo Gömbös'in hallitus aikoinaan pani alulle. Muut kaksi ovat ylähuoneen vallan lisäämistä sekä salaisen äänioikeuden voimaansaattamista koskevia. Katsotaan, että viimeksimainittu, joka opposition huomatuimman miehen, tohtori Tibor ECKHARDT'inkin mielestä, yksinään merkitsisi "einen Sprung ins Dunkle", vaatii täydennyksekseen kaksi ensinmainittua uudistusta. Näin lisätään vastakkaisia voimia parlamentaarisuuden puitteissa. Samainen tri ECKHARDT on lausunut ajatuksen, että näin koko kansakunnan lakiasäättävän tahdon voima lisääntyy. Kyseenalaista on, osataanko vastakkaisia voimia niin sopivassa suhteessa lisätä, että parlamentarismille olennainen tasapaino säilyy. Sen näyttää vasta tulevaisuus.

Käydessäni tšekäläisessä ulkoasiainministeriössä, otin lain puheeksi erään huomattavassa asemassa olevan virkamiehen kanssa. Kysyin häneltä m.m., mitkä ovat motiivit tämän lain introdusoimiseen. Vastaus oli, että laissa on erotettava kahdenlaisia säännöksiä motiiveihin nähden. Ensiksi, säännökset, jotka takaavat valtionhoitajan viran jatkuvaisuuden. Tätä ei oltu v. 1920 laissa valtionhoitajanvirasta ensinkään otettu huomioon, sillä sitä perustettaessa ajateltiin sen muodostuvan väliaikaiseksi ja luotettiin vankasti kuninkuuden palauttamiseen. Näin ei kuitenkaan käynyt ja v. 1926 säädettiin, että valtionhoitajan viran joutuessa avoimeksi, hallitus hoitaa nämä tehtäviään. Varsinkin radikaaliselta taholta nähtiin tässä

suuri vaara parlamentarismiin säilymiselle. Jos valta joutuisi näin hallituksen käsiin, ei olisi mitään takeita, esim. parlamentin koolle kutsumisesta. Diktatuurin vaara olisi suuri. - Nyt on valtionhoitajan virka saatettu vakinaiselle kannalle ja tämä vaara poistettu säännöksillä maaneuvostosta sekä seuraajan ehdottamisesta ja vaalista. Varsinkin seuraaja-kysymys on vuosi vuodelta tullut polt-tavammaksi, sillä valtionhoitaja HORTHY lähestyy jo korkeata ikää./Täytti 69 v. kesäkuussa/. Toiseksi, valtionhoitajan valtaa on lisätty. Se on ollut tarpeellista vastapainoksi ohjelmassa olevan salaisen äänioikeuden voimaansattamiselle koko maassa. On nimittäin odotettavissa, että äärimmäisyysaineokset saavat huomattavasti enemmän ehdokkaita salaisen äänioikeuden ollessa voimassa ^{x/} ja siksi on tarpeen, että toimeenpanoelimellä on oikeus estää näiden mahdollisesti alahuoneessa tekemiä lakeja tulemasta voimaan, ainakin suspensiivisesti".

Merkillistä on kuitenkin todeta, että tämän viimeisen motiivin on oikeusministeri LAZAR kieltänyt parlamentissa. Kysyin vielä, onko tiedossa, keitä valtionhoitaja

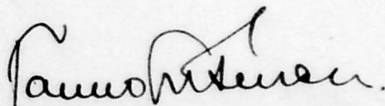
x/Tämä lause toi mieleeni kuulemani kuvauksen takäläisistä vaalitavoista. X:n kylässä toimitettiin vaalit. Kuten tunnettu ovat ne maaseudulla julkiset. Lautakunta avasi vaalihuoneuston ovet noin klo 9 aamulla, kutsui sisään hallituksen ehdokkaan kannattajat ja merkitsi heidän äänensä muistiin. Tätä kesti n. klo 13 saakka, jolloin lautakunnalle tuli nälkä. Se poistuikin aamiaiselle eikä enää saapunut vaalihuoneustoon. Opposition kannattajat eivät näin ollen ensinkään äänestäneet. -Kertomuksen todenperäisyydestä en omakohtaisesti voi sanoa mitään, mutta olen tiedustellut uuealta unkarilaiselta tuttavaltani, voiko tällaista tapahtua ja olen poikkeuksetta saanut myöntävän vastauksen. Tämäntapaisiin väärinkäytöksiin lienee myös Pester Lloyd viitannut viime syksynä tapahtuneen pääministerin vaihdon yhteydessä. Vertaa lähetystön raportti n:o 11. 14.10.-1936.

HORTHY tulee ehdottamaan seuraajakseen. Tähän haastateltavani vastasi mainitun useitakin nimiä, joita hän ei kuitenkaan ilmaissut. Tein tämän kysymyksen sen johdosta, että on kuulunut huhuja HORTHY'n tulevan ehdottamaan toista kahdesta pojastaan. Tämä tuskin kuitenkaan pitäne paikkaansa, sillä kumpikaan heistä ei ole mitenkään ansioitunut Unkarin palveluksessa. Nämä sekä muutkin liikkeellä olevat huhut ovat olleet niin itsepintaisia, että itse pääministeri katsoi olevan syytä tehdä peruutuksen parlamentissa, joskin hän teki sen siinä muodossa, että käsiteltävänä lakiehdotus ei ole lähtöisin valtionhoitajasta. Puoleksi leikilläni tekemään kysymykseen, miksei Unkarista tehdä tasavaltaa, vaan vakiinnutetaan tällainen hallitusmuodon kannalta väliaikainen asiointila. Vastaus kuului: " siihen ei ole syytä, koska valtiokoneisto toimii moitteettomasti näinkin ja Unkarin kansa uskoo ja tahtoo uskoa Pyhän Tapanin kruunun sortumattomuuteen -- ja se haluaa, että sen ulkoasiainministeriö, sotaväki j.n.e. ovat sen kuninkaallinen ulkoasiainministeriö, kuninkaallinen sotaväki j.n.e."

Tämän lakiehdotuksen käsittely parlamentissa muuten oli merkillinen. Kun lakiehdotus kesäkuun 8 päivänä julkaistiin, kohtasi se arvostelua opposition taholta. Hallitus oli laskenut voitansa saada sen keskustelutta läpi, mutta toisin kävi. Tämä arvostelu lakkasi kuitenkin kuin taika-iskusta sen jälkeen kun pääministeri neuvotteli kesäkuun 23 päivän seuduilla porvarillisten oppositiopuolueiden johtajien kanssa. Neuvottelujen jälkeen julkaistiin uusi vedos laista, joka sisälsi aivan minimaalisia, etupäässä stilistisiä muutoksia. Tähän alahuone tyytyikin -- sosialisteja lukuun-

ottamatta, jotka m.m. jäivät pois loppuäänestyksestä ja niin saatiin ehdotus hyväksytyksi keskustelutta ja yksimielisesti. Ylähuone antoi samoin yksimielisen suostumuksensa sille.

Lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä lausuttiin monta kaunista sanaa valtionhoitaja HORTHY' sta, samoin kuin nykyisen hallituksen pääministeristä DARANYI' sta. Pester Lloyd on t.k. 15 päivän aamupainoksessaan yhtynyt ylistyksiin katsauksessaan parlamentin kuluneeseen istuntokauteen ja kirjoittaa DARANYI' sta m.m. : " Hänen on onnistunut, ei ainoastaan suuren ja voimakkaasti organisoidun hallituspuolueen avulla, vaan myös Unkarin parlamentin kaikkien porvarillisten puolueiden myötävaikutuksella toteuttaa tai tuoda lähelle toteutumista Gömbös' in suuret päämäärät."



v.a. Asiainhoitaja.

1 liite.

I. Valtionhoitajalle kuuluvien oikeuksien laajentaminen.

1 §.

Valtiopäivien laatiman lain varustaa valtionhoitaja julkaisemislausumalla ja allekirjoituksellaan kuukauden kuluessa lain hänelle saapumisesta lukien.

Valtionhoitaja voi palauttaa lain valtiopäiville uudestaan pohdittavaksi ennenkuin on määrännyt julkaisemisesta. Jos valtiopäivät pysyttävät näin palautetun lain muutoksitta, voi valtionhoitaja palauttaa lain vielä kerran valtiopäiville yllämainitulla tavalla kuuden kuukauden kuluessa lain hänelle saapumisesta lukien uudelleen pohdittavaksi. Jos valtiopäivät pysyttävät toisenkin kerran palautetun lain muutoksitta, niin valtionhoitajan täytyy julkaista laki viidentoista päivän kuluessa lain hänelle saapumisesta lukien.

Jos edellisissä kahdessa kohdassa mainitun valtiopäivien laatiman lain julkaisemismääräjän kestäessä valtionhoitaja on valtiopäivät hajoittanut, tai jos määräjän kestäessä valtiopäivien lain määräämä toimiaika on mennyt umpeen, valtionhoitaja ei ole velvoitettu julkaisemaan lakia eikä palauttamaan sitä vastakokoonkutsutuille valtiopäiville uudelleen pohdittavaksi; jos kuitenkin uudet valtiopäivät laativat julkaisemattoman lain kanssa yhtäpitävän lain, ei valtionhoitaja enää voi käyttää palauttamisoikeuttaan tähän lakiin nähden, vaan on hänen julkaistava laki viidentoista päivän kuluessa sen hänelle saapumisesta lukien.

V. 1920 I lain 13 §:n 2 kohdan tämän kanssa ristiriidassa olevat määräykset, sekä v. 1926 XXII lain 47 §:n 2 kohta ynnä v. 1933 XXXII lain 1 §:n 2 kohta kumotaan täten.

2 §.

Valtionhoitaja voi ehdottaa kolme täysi-ikäistä Unkarin kansalaista seuraajakseen valtionhoitajan virkaan, sekä voi milloin hyvänsä valtionhoitajakautensa kestäessä muuttaa tai peruuttaa ehdotuksensa.

Valtionhoitaja laatii ehdotuksensa kirjallisesti omakätisellä allekirjoituksellaan ja sinetillään varustettuna kolmena täysin yhtäpitävänä kappaleena ja sinetöi ne tai sulkee kuoreen.

Jokaisen suljetun kuoren päälle, joka sisältää yhden ehdotusjäljennöksen, tai sinetöidyn ehdotuslausunnon ulkosivulle on kirjoitettava seuraava lause: "Tämä asiakirja sisältää ehdokkaani valtionhoitajan virkaan". Tämän lauseen varustaa valtionhoitaja päiväyksellä, allekirjoituksellaan ja sinetillään, pääministeri allekirjoittaa sen niinikään.

Ottaakseen vastaan kuoreen suljetun tai sinetöidyn ehdotuslausunnon on Unkarin Kuninkaallisen Korkeimman Oikeuden puheenjohtajan, molempien kruununvartijain ja pääministerin yhdessä saavutettava valtionhoitajan puheille.

Valtionhoitaja jättää henkilökohtaisesti pääministerin läsnäollessa Unkarin Korkeimman Oikeuden puheenjohtajalle ja kummallekin kruununvartijalle yhden kappaleen kuoreen suljettua tai sinetöityä ehdotuslausuntoa varmassa paikassa erikseen säilytettäväksi. Unkarin Kuninkaallisen Korkeimman Oikeuden puheenjohtaja ja kummatkin kruununvartijat varustavat vastaanottamansa ehdotuslausunnon sisältävän suljetun kuoren tai sinetöidyn ehdotuslausunnon ulkosivun omakätisellä allekirjoituksellaan ja sinetillään vastaanottotilaisuudessa sekä laativat tästä pöytäkirjan.

Jos Unkarin Kuninkaallisen Korkeimman Oikeuden virka on puheenjohtajan avoinna tai jos Unkarin Kuninkaallisen Korkeimman Oikeuden puheen-

3.

johtaja ei voi saapua valtionhoitajan luo voittamattoman esteen takia, niin Unkarin Kuninkaallisen Korkeimman Oikeuden varapuheenjohtaja toimii hänen puolestaan. Jos toinen kruununvartijan virka on avoinna, tai jos toinen heistä ei voi saapua valtionhoitajan luo voittamattoman esteen takia, niin saapuvilla oleva kruununvartija ottaa vastaan ehdotuslausunnon kahtena kappaleena ja varustaa ne allekirjoituksellaan ja sinetillään.

Ehdotus ei kaipaa ministerin varmennusta, mutta sensijaan se ei ole pätevä, jos se sisältää enemmän tai vähemmän kuin kolme nimeä, samaten kuin silloinkin, kun ei ole noudatettu tämän pykälän sisältämiä määräyksiä, jotka koskevat sen laadintaa ja luovuttamista.

Tämän pykälän määräyksiä, sikäli kuin ne koskevat ehdotusta, sovelletaan myöskin ehdotuksen muuttamiseen ja peruuttamiseen.

II. Valtionhoitajan viran avoimeksi tuleminen ja uuden valtionhoitajan vaali.

3 §.

Valtionhoitajan viran avoimeksi tullessa muodostetaan maaneuvosto siksi ajaksi, kunnes uusi valtionhoitaja tekee virkavalansa, johon paitsi Pääministeriä ja valtiopäivien molempien huoneiden puheenjohtajia kuuluu Unkarin ruhtinaspiispa, Unkarin Kuninkaallisen Korkeimman Oikeuden puheenjohtaja ja Unkarin Kuninkaallisen Hallinnollisen Oikeuden puheenjohtaja sekä Unkarin Kuninkaallisten Puolustusvoimien päällikkö. Jos ruhtinaspiispan virka on avoinna, niin hänen sijaansa astuu maaneuvostossa roomalais-katolisen kirkon toinen kirkollinen arvohenkilö siinä järjestyksessä kuin on määrätty v. 1926 XXII lain 4 §:n b kohdassa. Jos Unkarin Kuninkaallisen Korkeimman Oikeuden puheenjohtajan virka on avoinna, niin hänen sijansa täyttää Kuninkaallisen Korkeimman Oikeuden varapuheenjohtaja, jos taas Unkarin Kuninkaallisen Hallinnollisen Oikeuden puheen-

4.

johtajan virka on avoinna, niin Unkarin Kuninkaallisen Hallinnollisen Oikeuden puheenjohtajan sijan täyttää Oikeuden varapuheenjohtaja, jos valtiopäivien jommankumman huoneen puheenjohtajan virka on avoinna, niin puheenjohtajan sijan täyttää k.o. huoneen vanhempi varapuheenjohtaja. Jos Unkarin Kuninkaallisten Puolustusvoimien päällikön virka on avoinna, astuu hänen sijaansa neuvostossa hänen toimensa hoitaja.

Maaneuvosto ryhtyy toimeen heti valtionhoitajan viran tultua avoimeksi. Valtiopäivien molempien huoneiden puheenjohtajat huolehtivat sen kokoonkutsumisesta ja he toimivat puheenjohtajina vuorotellen istunnoissa. Päätöksen allekirjoittaa päätöksen aikana toiminut puheenjohtaja.^{teon}

4 §.

Valtionhoitajan viran avoimeksi tullessa maaneuvosto hoitaa v. 1926 XXII lain 48 §:n 1 kohdassa määrättyjä tehtäviä niin kauan kuin uusi valtionhoitaja ei vielä ole tehnyt virkavalaansa/ v. 1926 I lain 18 §/:Maaneuvostolla ei ole oikeutta valtiopäivien hajoittamiseen, niiden istuntojen lykkäämiseen ja istuntokauden päättämiseen eikä se voi vapauttaa virastaan ministeriötä eikä ketään sen jäsenistä.

Maaneuvosto julkaisee lain valtionhoitajan vaalista ja valasta. Maaneuvosto voi julkaista muita lakeja vain siinä tapauksessa, että valtiopäivät ovat hyväksyneet k.o. lain jo ennen valtionhoitajan viran avoimeksituloa ja että sen julkaisemisen lykkäys samalla vaarantaisi kansakunnan oleellisia etuja.

Jokainen maaneuvoston päätös on pätevä vain siinä tapauksessa, että asianomainen ministeri sen varmentaa.

Maaneuvosto huolehtii siitä, että ryhdytään viipymättä valtionhoitajan vaalin vaatimiin toimenpiteisiin t.s. että yhteinen istunto

5.

jossa on määrä valita valtionhoitaja, kokoontuu viimeistään kahdeksantena päivänä valtionhoitajan viran avoimeksi tulosta lukien.

Jos valtionhoitajan virka tulee avoimeksi aikana, jolloin valtiopäivät eivät ole kokoonkutsuttuina joko istuntokauden umpeenmanon tai hajoituksen johdosta, niin huolimatta laissa määrätyistä ajoista voidaan ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin, jotta uusien valtiopäivien kokoonpano tulisi selville ja tämän jälkeen yhteinen istunto voisi kokoontua kahdeksan päivän kuluessa valtionhoitajan viran avoimeksitulosta lukien. Jos uudet valtiopäivät eivät voi kokoontua yhteiseen istuntoon mainittuna aikana valtionhoitajanvaalia toimittamaan, niin on jo hajoitettut valtiopäivät katsuttavat koolle yhteiseen istuntoon valtionhoitajanvaalia varten. Tällaisissa tapauksessa hoitavat tämän lain perusteella hajoitettujen valtiopäivien kummankin huoneen puheenjohtajat puheenjohtajille kuuluvia tehtäviä, niiden edessä tekee uusi valtionhoitaja virkavalan, ne vihkiävät virkaan uuden valtionhoitajan ja tekevät kertomuksen valtionhoitajan vaalista.

5 §.

V. 1926 XXII lain 48 §:n 1 kohdan perusteella valtiopäivät valitsevat valtionhoitajan yhteisessä istunnossa täysi-ikäisistä Unkarin kansalaisista seuraavien määräysten mukaan:

Jos yhteisen istunnon alussa ei ole läsnä vähintään kolmea viidesosaa niin ylähuoneen kuin alahuoneen jäsenistä, on valtionhoitajan vaalillaolevien kohtien mukaisesti lykättävä seuraavan päivän siihen kellomäärään asti, joksi yhteinen kokous oli kutsuttu koolle. Yhteisen istunnon osanottajat, lukuunottamatta maaneuvoston ja hallituksen jäseniä, eivät saa poistua eduskuntatalosta istunnon kestäessä. Yhteiseen istuntoon nähden muuten, - mikäli tässä laissa ei muuten säädetä, valtiopäiväjärjestyksen säännöt ovat voimassa, kuitenkin sillä poikkeuksella, että lykätyn istunnon päätökskykyisyyteen vaaditaan ainakin sadan niin ala- kuin ylä-

6.

huoneen jäsenen läsnäolo.

Jos valtionhoitaja on käyttänyt oikeutensa suositella seuraajaansa, eikä istunnon alkamiselle edellisen kohdan mukaisesti ole estettä, niin yhteisen istunnon puheenjohtaja ensimmäiseksi avaa valtionhoitajan ehdotuslausunnon ja antaa sen luettavaksi ja tämän tapahduttua yhteisen kokous päättää salaisella äänestyksellä, haluaako se valtionhoitajan nimittämien henkilöiden lisäksi ehdottaa muita henkilöitä. Ellei yhteinen istunto halua asettaa muita ehdokkaita, niin tämän §:n 5 kohdan mukaisesti se valitsee valtionhoitajan ehdotuslausunnossa mainituista henkilöistä.

Jos valtionhoitaja ei ole käyttänyt oikeutta seuraajan ehdottamiseksi tai hän on niin tehnyt, mutta valtiopäivät haluavat myöskin käyttää oikeuttaan nimetä ehdokkaita, niin yhteinen istunto päättää asialta salaisella äänestyksellä, tässä äänestyksessä jokaisella edustajalla on yksi ääni, joka yhdelle ehdokkaalle annetaan. Jos useampi kuin kolme henkilöä on saanut ääniä, niin valtiopäivien ehdokkaaksi on katsottava vain ne kolme henkilöä, jotka saivat eniten ääniä. Näistekin menettää ehdokkuutensa se, joka ei ole saanut vähintään viittäkymmentä ääntä. Arvalla ratkaistaan, kumpi yhtäpaljon ääniä saaneista on valtiopäivien ehdokkaaksi katsottava.

Yhteinen istunto valitsee edelläolevain kahden kohdan mukaisesti nimettyjen ehdokkaiden joukosta valtionhoitajan salaisella äänestyksellä seuraavalla tavalla: Valtiopäivien jäsenet äänestävät jaa tai ei. Tätä varten saa jokainen valtiopäivien jäsen yhtä monta äänestyslappua kuin on ehdokkaita. Äänestyslipuista on yhdessä jaa, toisessa tai toisissa ei. Jokaista ehdokasta varten asetetaan eri urna, ja jokaista ehdokasta äänestetään samanaikaisesti ja erikseen pistämällä jaa tai ei-lappu vastaavaan urnaan.

7.

Jos ensimmäisessä äänestyksessä ei kukaan ehdokkaista ole saanut ehdotonta ääntenenemmistöä, niin suoritetaan kahden enimmän jaa-lappuja saaneen ehdokkaan välillä uusi äänestys ylläesitetyllä tavalla.

III. Sekalaisia ja täytäntöönpanomääräyksiä.

6 §.

Unkarin kuninkaan kirkollinen patronaattioikeus ei muutu siitä, ettei valtionhoitaja tätä oikeutta v. 1920 I lain 13 §:n mukaan käytä.

7 §.

Valtionhoitaja ei ole vastuunalainen valtiopäiville. V. 1920 I lain 14 §:n 2 kohta sekä v. 1926 XXII lain 48 § 2 kohta kumotaan.

8 §.

Tämä laki tulee voimaan sen julkaisemispäivänä.

Budapestissä, 25 päivänä kesäkuuta 1937.

Tri Kálmán Darányi,
pääministeri.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 4.

v. a. Asiakirjoja Putinin

20/11 1927

SUOMEN LÄHETYSTÖ
No. 1903.

Budapestissa, 20 p:nä marraskuuta 1937.

14/347 Pal. 37
26/11-37
5 027

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittavasti Teille, Herra Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin n:o 4, jonka nimikkeenä on:

Maanomistus Unkarissa.

Vastanottaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Raimo Anttonen

v.a.asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri
Rudolf Holsti,
Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Budapesti ssa 20 p:nä marras kuuta 1937.

Asia: Maanomistus Unkarissa.

14 347 Pal. 2 37
26/11-32
5 C27

Lähes puolet Unkarin viljelyksen alaisena olevasta maasta jakautuu noin 2000 suurtilallisen kesken. Pienempiä tilallisia, jotka käyttävät palkattua työvoimaa on n. 250.000. Näiden rinnalle on suhteettoman suuri maatyöläisproletariaatti, joka erään julkaisun mukaan jakaantuu seuraavasti / "Korunk Szava" syyskuu 1937/:

- a. 1.145.000 henkeä, omistavat aina 2,5 ha. maata, ansaitsevat päivässä 56 helleriä / n.5 mk./ päätä kohti.
- b. 590.000 henkeä palvelusväkeä, 57 helleriä päivässä
- c. 1.085.000 maatyöläistä, 28 helleriä päivässä.

Tämä 3-miljoonainen kerjäläisen tasolla oleva joukko on 67 % maatyöläisväestöstä sekä 34% asukasluvusta. Heiltä puuttuu alkeellisimpien elinvaatimusten tyydyttämismahdollisuudet, josta on seurauksena sosiaalinen jännitys, valtion vastustuskyvyn heikkeneminen ulospäin, puhumattakaan siitä, että se tarjoaa alituisen lähteen maan sisäiselle levottomuudelle ja jännitykselle.

Tämän huutavan epäkohdan poistamiseksi on tarjolla vain yksi keino: maanjako. Tämän oivaltavat useat porvarillistenkin puolueiden jäsenet ja kuuluu se kiinteästi pienviljelijäpuolueen /maalaisliiton/ ohjelmaan, jonka johtajana toimii Unkarin nuoremman polven poliitikkojen ehdottomasti etevin mies, tri

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Tibor ECKHARDT. Tämän puolueen vahvuus parlamentissa on kuitenkin vain 28 edustajaa 245:stä. Eckhardtin suunnitelmiin kuuluu, kuten hän äskettäin eräälle suomalaiselle sanomalehtimiehelle mainitsi, suurtilojen jakaminen valtion budgettiin otetun vuotuisen määrärahan avulla. Suurinta osaa suurtiloista rasittavat pankkien antamat velat. Näin ollen olisi uudistus etupäässä finanssi- eikä poliittinen kysymys.

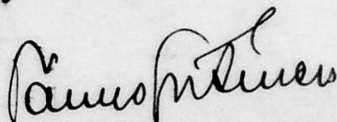
Viime aikoina on maaolojen nurinkurisuus tullut yleiseksi puheenaiheeksi varsinkin kolmen asiasta kirjoitetun kirjan kautta, joissa totuudenmukaisesti kuvataan -- niin sanotaan -- olevia oloja. Nämä teokset on nykyinen hallitussuunta kuitenkin leimannut harhaopiksi ja niinpä tuomittiin 27.10.37 Imre Kovács kirjansa "Mykkä vallankumous" johdosta 3 kk. vankeuteen, Géza Féja 14.10.37 teoksesta "Myrskynurkka" 5 kk. ja Ödön Málnássy teoksesta "Unkarin historia" 2 kk. vankeusrangaistukseen sekä 500 pengön sakkoon. Nämä I instanssin tuomiot on annettu Unkarin kansan häväistyksestä ja luokkakiihoituksesta.

Kansallisosialistien lehti "Nyileskereszt" /= nuoliristi/ arvosteli 14.11.37 - numerossaan Málnássy'n teosta kiittäen sen totuudenmukaisuutta. Numero takavarikoitiin sen perusteella, että siinä "ylistettiin rikosta". Tällaisia takavarikoimisia on sattunut useampia ja tekeillä onkin laki, jossa lehdistö saatetaan ankaramman valvonnan alaiseksi.

Yllämainitut tuomiot ovat aiheuttaneet välikyselyjä parlamentissa, jotka oikeusministeri Széll on kuitannut sanomalla, että oikeuslaitos on itsenäinen eikä parlamentilla ole oikeutta tuomion tarkistamiseen. Hallituspuolueen edustaja Imre Németh piti 10. 11.37 "Bártha Miklós"-nimisessä kirjallisessa ja yhteiskuntapoliittisessa seurassa esitelmän, jossa hän m.m.

sanoi puhuessaan "yllämainituista kirjailijoista : "Heidän teoksistaan kuvastuu nykyisen Unkarin kansan yleinen mielipide ja ne ovat merkinä uuden demokraattisen Unkarin synnystä. Tuomiot johtuvat luokkavihasta ja rauhoittavat ehkä Kansalliskasinoa Kossuth-Lájos-kadulla / suurtilallisten klubi/ ja Leopoldstädter Kasinoa /juutalaisten klubi/, mutta eivät Unkarin kansaa."

Tämä lausunto osoittaa selvästi, että kun kansan elinehtoja koskevat sosiaaliset kysymykset tulevat ratkaistaviksi -- sellaiset kuin esim. maanjako -- ei nykyiset puolueaitaukset kestä, eikä edes hallituspuolue, jolla on 164 edustajaa alahuoneen 245:stä esiinny yhteisin rintamin. On ollut liikkeellä huhuja puolueen hajaantumisesta, joita ei ensinkään kumoa sekään, että puolueen puheenjohtajakunta katsoi tarpeelliseksi 19.11.37 julkaista kommuniquean, jossa painostettiin puolueen koossapysymisen tärkeyttä.



v.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 5.

v.a. Asiamiehoksi Lutinen

31/12 1937

LÉGATION DE FINLANDE

Budapestissä, 31 p:nä joulukuuta 1937.

N:o 2.380.

	1	355 Pal.	38.
10/1-38	2		
		CLASSIC	
	5	027	

Herra M i n i s t e r i ,

Lähetän kunnioittavasti Teille, Herra
M i n i s t e r i , Budapestin - lähetystön raportin
n:o 5, jonka nimikkeenä on:

Unkarin ylähuoneen oikeuksien laajentaminen.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Pauvo Anttonen

v.a. Asiainhoiteja.

Herra Ulkoasiainministeri Rudolf H o l s t i ,

H e l s i n k i .

RAPORTTI n:o 5.

Budapestissä 31 p:nä joulukuuta 1937.

1 355 Sal. 38.

Asia: Unkarin ylähuoneen
oikeuksien laajentaminen.

10/1-38

2

310

5

(02)

Jo Gombösin hallituksensa alkuaikoina nelivuotissuunnitelmaan ottaman suunnitelman ylähuoneen oikeuksien laajentamisesta on Darányin hallitus esittänyt lakiehdotuksena edustajainkamarille viime marraskuun alkupuoliskolla ja saatettiin se muutoksin hyväksyä joulukuun aikana molemmissa kamareissa. Se odottaa vain valtionhoitajan allekirjoitusta.

Tämä uusi laki on, kuten tunnettua, toinen rengas perustuslakien muutosohjelmassa, jonka tarkoituksena on vahvistaa hallitus- ja lainsäädäntövaltaa. Ensimmäinen oli laki valtionhoitajan valtaoikeuksien laajentamisesta, joka tuli voimaan viime heinäkuussa / vrt. lähetystön raportti n:o 3 /. Kolmas on edustajainkamarin vaalioikeuden uudistaminen, josta erikseen toisessa raportissa.

Puheena olevassa laissa on 6 pykälää, jotka sisältävät seuraavaa.

1 §:n mukaan ylähuoneella on samat oikeudet kuin aikaisemmin oli ylimyskamarilla, t.s. sillä on alote oikeus lainsäädännössä sekä valta hylätä tai hyväksyä edustajainhuoneen tekemät alotteet. Raha-asioissa on kuitenkin edustajainhuone

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

yksin määrävänä.

2 §:n mukaan erimielisyys huoneiden välillä ratkaistaan keskustelutta salaisella äänestyksellä yhteisistunnossa. Erimielisyudeksi katsotaan myös se, ettei jompikumpi huone ole tehnyt päätöstä 6 kk. kuluessa asian esille ottamisesta. Alotteen tehnyt huone voi tällöin seuraavien 6 kk. kuluessa vaatia yhteistä istuntoa.

3 ja 4 § sisältävät ylähuonetta koskevia hallinnollisia määräyksiä, kuten henkilökunnan otosta ja asemasta, huoneuston käytöstä ym. 5 § peruuttaa v. 1926 tämän lain kanssa ristiriidassa olevat kohdat.

6 § määrää, että laki tulee voimaan uusien valtiopäivien kokoontuessa.

Itse ylähuoneen kokoonpanoon ei laissa ole käyty käsiksi. Kuten tunnettua, ei tämä enää ole ylimyskamari siinä mielessä kuin se oli v. 1919 saakka, jolloin siihen kuului syntyperän ja korkean virka-aseman perusteella maallisia ja hengellisiä aatelisia. V. 1926 uudistettiin ylähuone, syystä että suurin osa näistä aatelisista oli tiluksineen joutunut Trianon-Unkarin ulkopuolelle. Uuteen ylähuoneeseen tuli 250 jäsentä, joista virka-aseman perusteella 44, valtionhoitajan nimittämiä 40 sekä syntyperän perusteella Unkarissa elävät Habsburgin-suvun jäsenet. Tämän lisäksi oli nyt ylähuoneeseen valittava 151 jäsentä. Tämä oli tietenkin askel demokraattisempaan suuntaan, joskin ylimyssuvut valitsevat näistä 38, kreivikunnat ja kaupungit 76, erilaiset ammatti- ja intressiryhmät 37.

Toinen askel kansanvaltaisempaan suuntaan oli aikaisemmassa kamarien tasa-arvoisuudesta luopuminen v. 1926. Ylähuoneella oli edelleen aloteoikeus - paitsi raha-asioissa - mutta sen sijaan se ei enää voinut estää edustajainhuonetta saamasta sen

hyväksymää lakia voimaan. Nyt hyväksytty laki palauttaa 1 §:ssä entiset valtasuhteet huoneiden välille.

Vasemmistopuolueissa herätti uusi lakiehdotus odotettavasti tyytymättömyyttä. Tri Ruppert / riippumaton / pelkäsi täten annettavan ylähuoneelle diktatorisia oikeuksia sekä piti koko lakiehdotusta epäluottamuslauseena Unkarin kansaa kohtaan. Sosiaalidemokraatit / yhteensä 11 edustajaa / ja heihin liittyvä vapaamielinen tri Rassay vastustivat lakiehdotusta niinikään. Tri Rassay piti huoneiden yhdenvertaiseksi saattamista tarkoituksenmukaisena vain siinä tapauksessa, että niiden kokoonpano olisi yhtä demokraattinen. Vastusti näin ollen veto-oikeuden antamista ylähuoneelle. Eniten hän pelkäsi kuitenkin 6 §:n määräystä lain voimaantulemisesta ilman, että sitä millään tavoin sidottaisiin salaista äänioikeutta koskevan lain voimaantuloon. Kun ylähuoneen jäsenluku on 250 ja edustajainhuoneen tällä hetkellä vain 245, olisi edellisellä näin ollen yliote yhteisessä istunnossa ja se voisi estää vaalilain voimaantulon vastoin edustajainhuoneen tahtoa.

Suurimman vastustuspuolueen, pienviljelijäin, johtajan tri Eckhardtin lausuntoa odotettiin mielenkiinnolla, varsinkin kun tiedetään hänellä olevan takanaan puolueen pienestä edustajaluvusta / 23 / huolimatta maatyöväestön suurin osa. Puheessaan hän toi esille mielipiteen, että ylähuoneen vallan laajentaminen samalla vahvistaa koko parlamentaarista järjestelmää. Joskaan hänen puolueensa ei siitä puolueena saa suurta etua, on hän kuitenkin valmis tekemään uhrauksia silloin, kun koko kansan etu on kysymyksessä, ja siksi hän hyväksyy lakiehdotuksen. Näin tosin ilmeisesti joittenkin puoluetovereittensa kannan vastaisesti. Tämän hän sanoi tekevänsä sitäkin mieluummin, kun hallitus

on osoittanut halua sovitteluihin erimielisyyksissä ja varsinkin kun hän on vakuutettu salaiseen äänioikeuteen perustuvan vaalilakiehdotuksen pian valmistuvan. Piti tärkeänä, että hallitus huolehtii siitä, ettei ylähuone saa jäsenluvultaan ylitettyä edustajainhuoneesta. Sanoi hallituksen ottavan itselleen raskaan poliittisen ja moraalisen edesvastuun vaalilain voimaansaattamisesta ennen p.o. lakia. Muuten olisi luotu jarrut ilman, että koko moottoria olisi olemassa, kuten hän sanoi.

Hallituspuolue pitää, joskaan tätä ei aivan suoraan tunnusteta, ylähuoneen vallan laajentamista tarpeellisena niiden radikaalisten vaikutusten vastapainona, joita salaiseen äänioikeuteen perustuva uusi vaalilaki saattaa tuoda mukanaan. Lisäksi korostetaan valtio-oikeudellisesti vain palautetun ennen v. 1919 ollut asiaintila. Tämä on tärkeä psykologinen tekijä yleiseen mielipiteeseen nähden, joka ylpeydellä muistelee ja on tietoinen maan valtiollisen elämän vanhoista parlamentaarista traditioista.

Raimo Anttonen

v.a. asiainhoitaja.